

MOHAMMAD TAQÎ BAHÂR'S PRAISE FOR PUSHKIN

Muhammed Takî Bahâr'ın Puşkin'e Övgüsü

Soner İŞİMTEKİN¹

Abstract

Mohammad Taqî Bahâr (Maleko's-Shoarâ) is considered to be one of the most important writers, intellectuals and politicians of Iran in the 20th century. Although he had some critical poems on Iran – Russia relations during his life time, he had great admiration about Alexander Sergejevich Pushkin's personality and his works who was famous Russian writer and poet. As a result of this fascination, he had written two poems for this great Russian writer and poet in his divan. In this study, Bahâr's two poems will be examined by mentioning Bahâr's and Pushkin's literary personalities. The first poem is called "Dorud be Pushkin" means (Salute/Praise for Pushkin) which Bahâr wrote while he was sick in his bed for Pushkin's 150th birth anniversary. This poem consists eight couplets and he tells his admiration to Pushkin and mentions that Pushkin actually is not dead for years because he lives with his works and he always will. And the second poem is called "Bena-yi Yadegar" means (House of memories), which the Iranian minister of culture of that period asked Bahâr to translate Puskin's this poem into Persian. This poem consists twenty six couplets and in this poem Bahâr tells that Pushkin had build a structure by his works of art and this building will remain forever until a single person remains in this country (Russia). Also at the end of this poem Bahâr had added two more couplets to it.

Keywords: *Mohammad Taqî Bahâr (Maleko's-Shoarâ), Alexander Sergejevich Pushkin, Persian Literature, Russian Literature.*

Özet

Muhammed Takî Bahâr (Meliku's-Şuarâ), İran'ın 20. yüz yıldaki en önemli edebiyatçılarından, entelektüellerinden ve politikacılarından birisi olarak sayılmaktadır. Hem yazar hem şair olan bu edip her ne kadar, yaşamı boyunca İran-Rus ilişkileri hakkında eleştiri şiirleri yazmış olsa da, ünlü Rus yazar ve şair Alexander Sergejevich Puşkin'in kişiliğine ve çalışmalarına büyük bir hayranlığı bulunmaktaydı. Sahip olduğu bu hayranlık sonucunda, bu büyük Rus edebiyatçısı ve düşünürü için divanında iki adet şiire yer vermiştir. Bu çalışmada, Bahâr'ın söz konusu iki şiiri, Bahâr'ın ve Puşkin'in edebî kişiliklerinden de bahsedilerek ele alınacaktır. Birinci şiirin ismi "Dorud be Puşkin", yani (Puşkin'e Selam/Övgü)'dür ve Bahâr bu şiiri hasta yatağında, Puşkin'in 150. doğum yıldönümü için yazmıştır. Bu şiir sekiz beyitten oluşmaktadır. Bahâr bu şiirde Puşkin'e olan hayranlığını dile getirmekte ve Puşkin'in aslında ölmediğini, çünkü yapmış olduğu eserlerle yaşadığını ve her zaman da yaşayacağını belirtmiştir. İkinci şiir ise "Bina-yi Yadigar", yani (Anı evi)'dir. Dönemin İran Kültür Bakanı, Bahâr'dan Puşkin'in bu şiirini Farsçaya çevirmesini rica etmiştir. Şiir yirmi altı beyitten oluşmaktadır. Bahâr bu şiirde Puşkin'in sanat eserleri ile bir yapı, bina inşa ettiğini ve bu binanın bu ülkede, yani Rusya'da tek bir insan kalana kadar sonsuza dek ayakta kalacağını ifade etmektedir. Şiirin sonunda yer alan iki beyit, şiire Bahâr tarafından eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Muhammed Takî Bahâr, Alexander Sergejevich Puşkin, İran Edebiyatı, Rus Edebiyatı.*

¹ Yrd. Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, e-posta: sonerisimtekin@hotmail.com

Giriş:

Edebiyat kavramı, birçok edebiyatçı tarafından “hayatın aynası” olarak tanımlanmıştır. Bize göre de edebiyatçı içinde yaşadığı toplumda meydana gelen her türlü olayı veya ortaya çıkan her türlü sorunu eserlerinde işlemeli, halkı bilinçlendirmeyi misyon edinmelidir. Eserleri ile edebiyatlarına katkı sağlamalı, kendi ekollerini oluşturmalıdır. Hangi coğrafya veya hangi zaman dilimi olursa olsun pek çok yazar ve şair bu görüşü benimsemiş ve bu paralelde ya diğer edebiyatçıları etkilemiş ya da diğer edebiyatçılardan etkilenmişlerdir. Bahâr ve Puşkin bu bağlamda kendi ülkelerinde ve kendi yaşadığı dönemlerde gerek eserleri gerekse edebî üslupları ile birçok alanda ekol olmuşlardır. Yazmış oldukları eserler ve yapmış oldukları yenilikler günümüzde dahi araştırma konusu olmaktadır.

Puşkin’in Rus edebiyatında şiire ve nesre getirdiği yenilik ve yaptığı öncülüğe karşılık Bahâr da İran edebiyatında hem şiirde hem de nesirde yeniliklerin öncüsü ve savunucusu olmuştur. Ancak bu iki usta edebiyatçıyı bize göre aynı paralelde birleştiren temel faktör, ikisinin de siyasi görüşleri ve düşünceleri neticesinde yapmış oldukları mücadeleleri ve akabinde bu düşüncelerinden dolayı cezalandırılmalarıdır. Bu iki edebiyatçıyı araştırırken özgürlükçü ve vatansever bir ruhun iki ayrı coğrafyada ve zamanda, iki bedende var olduğunu söylemek bize göre yanlış olmayacaktır.

A.S.Puşkin’in Edebi Üslubu ve Önemi:

Hemen hemen her edebî türde eser vermiş olan Puşkin, en önemli romantik Rus sanatçısıdır (Çetin, 1998; 249). 26 Mayıs 1799’da Moskova’da doğan A. S. Puşkin, 29 Ocak 1837’de ölmüştür. Rus ve dünya yazımına, aralarında "Ruslan ile Ludmila", "Çingeneler", "Bahçesaray Çeşmesi", "Kafkas Tutsağı", "Yevgeni Onegin" gibi anlatı-şiirler de bulunan ölümsüz bir şiir mirası bırakmıştır. Fakat onun "Byelkin'in Hikâyeleri", "Dubrovski", "Yüzbaşının Kızı" vb. öykü ve romanları da şiir türündeki yapıtlarından daha az ünlü değildir (Behramoğlu, 1998: 1). Kısa yaşamına pek çok eser sığdıran şair, Rus edebiyatının kurucusu olarak görülmüştür. Baba tarafından soylu bir aileden gelen şair, sekiz yaşındayken Fransızca’yı, daha sonra da diğer batı dillerini öğrenmiştir (Türkmen, 2007: 682).

A. S. Puşkin’in adı, özellikle Rus edebiyatının Batı edebiyatıyla entegre olduğu dönemde ön plana çıkmaktadır. Yabancı dil bilen Rus aydınları bu kez ulusal edebiyatlarının çevirisini yapma ve Rus yazarlarını yurtdışında tanıtmaya misyonunu yüklenmişlerdir. Puşkin bu akımın da öncülerinden sayılmaktadır. Bunun yanı sıra Puşkin yalnızca Rus şiirinin değil Rus öyküsünün de öncüsüdür. Ünlü Rus şair/yazar yenilikçi uygulamalarıyla “*Bielkin’in Öyküleri*” eserinde, Rus edebiyatında ilk kez olayları okura bir anlatıcı aracılığıyla aktarmıştır. “*Küçük Trajediler*”de ise zaman ve uzam kurgusuyla ilgili gelenekleri yıkarak çok uzak geçmişi ve Rusya’nın sınırları dışındaki olayları anlatmıştır. “*Çingeneler / Aleko, Yevgeni Onegin*” yapıtlarında da Shakespeare’in Hamlet karakterini Rus edebiyatında yeniden yaratmıştır. Rus edebiyatında poema (epik şiir) türünün ilk örneklerini veren Puşkin aynı zamanda seküler edebiyatın da ilk temsilcisi olmuştur (Karaca, 2005: 113).

Rus edebiyatında gerçekleştirdiği yenilikçi uygulamaları inceleyen pek çok araştırmacı, Puşkin'i yeni Rus edebiyatının kurucusu kabul eder. Bunun yanında, öykü türünde kullandığı anlatım teknikleriyle ve yarattığı eser kişileriyle daha sonraki nesiller için öncü olmuş bir yazardır. Puşkin'in dünyayı algılayış tarzıyla Rus edebiyat dünyasında ve Rus halkı üzerinde çok büyük bir etki bırakmıştır (Karaca, 2004: 155). Ünlü Rus yazar Gogol da bu büyük yazar hakkında "Puşkin olağanüstü bir olaydır; belki de Rus bilincine özgü, eşi görülmedik bir olaydır" demiştir. Yine 6 Haziran 1880 tarihinde bu büyük edebiyatçı anısına, Rusya'da bir edebiyatçı için ilk kez dikilecek olan heykelin açılış töreninde, ünlü yazar Dostoyevski de onun için hazırladığı konuşmasında Puşkin'den şöyle bahseder: "İlk o oldu bize gerçeği gösteren. Sahiden ilk o oldu. Kim vardı daha önce? Doğrudan doğruya Rus gönlünden kopup gelen, halkımızın, kendi öz toprağımızın gerçeğinden fıskıran Rus ahlak güzelliği, ilk Puşkin'in aramıza kattığı kişilerde kendini buldu." (Dostoyevski, 1987: 18,29)

Rus yazarlarına özgün bir kimlik, ulusal bir karakter kazandıran ilk sanatçı olan Puşkin, 1870'lerde siyasi bir anlama dönüşecek halk ideolojisinin edebiyat alanındaki ilk filizlenmelerini de başlatmıştır. Yaşadığı dönem şartlarında Rus edebiyatının önemli değişikliklere gereksinim duyduğunu hisseden ve bunu dile getiren ilk yazar odur. Ortaya koyduğu eleştiri ve inceleme yazılarında Rus nesri ile ilgili endişelerini dile getirmiş ve halkın anlayacağı tarzda eserlerin yaratılmasına önderlik etmiştir (Öksüz, 2012: 920). "Halkın şuuruna inan. Halk şuurunun gösterdiği yolun dışında kurtuluş yolu arama, kurtulacaksınız" diyordu Puşkin (Dostoyevski, 1987: 19) İlaveten, eserlerinde doğulu konulara yer vermesiyle dikkat çekmektedir. Rus edebiyatında doğuyu ilk defa gerçekçi çizgilerle işleyen Puşkin'in özellikle şiirleri doğulu konuların etkisi altındadır. Onun batı kültürüyle küçük yaşta tanışması, sanatını ileriki dönemlerinde batı kültürüne değil doğuya çevirmesine neden olmuştur (Türkmen, 2007: 682). Bu bağlamda gerçek Rusya, ilk defa Puşkin'in şiirinde yer almış diyebiliriz. Puşkin, Rus insanını, Rus köylüsünü o güne kadar alışılmadık gerçekçi bir formda işlemiştir. Şair sıradan insanları anlatmanın yanı sıra soylu denen insanların da içinde buldukları durumu gerçek gözlemlere dayanarak anlatmıştır (Türkmen, 2007: 681,682)

Romantik akımın ilk evresindeki en parlak isimlerden olan Puşkin edebî hayatında Batüşkov'un yanı sıra, Parny, André Chenier, Jukovski ve Byron'dan da etkilenmiştir. Puşkin'in bu dönem yazdığı şiirleri Parny, Voltaire ve Batüşkov'un şiirlerini anımsatmaktadır. Konular da hemen aynıdır: dostluk, aşk, ihanetler, esin perisine çağrı, yalnızlık. Konuların işleniş biçimi de neredeyse aynı tarzda olmuştur. Ancak Puşkin yapıtlarına yer yer eşsiz bulgular katmıştır. Bunların arasında kır yaşamına ya da sosyetenin yaşamına ilişkin öğeler eklemiştir. Puşkin eserlerinde bazen yüceltmiş, bazen de alaya almıştır. Şiirlerindeki anlatım ise son derece yalın, içten ve ezgili olmuştur. Puşkin'in romantik dönemindeki en büyük yapıtı 1820 yılında yayınlanan "Ruslan ve Lüdmila"dır. Konusunu bir halk masalından alan Puşkin, kahramanlarını kendi ölçüsüyle değerlendirmiştir. Yapıtın konusu ulusaldır, yani Rus folklorundan alınmıştır (Olçay, 2008: 373,374; Dostoyevski, 1987: 30). Puşkin eserlerini, Rus halkının yaşamından yerel renkler alarak zenginleştirmiştir. Canlandırdığı kişilikleri eleştirel bir tutumla vermesi; insanın bencilliğini, çıkarıcılığını, insan ile toplum arasındaki ilişkiyi anlatması nedeniyle gerçekçiliğin hazırlayıcısı sayılmıştır (Çetin, 1998: 249). Ancak Puşkin bu kurguyu öylesine ustaca uyarlar

ki hem klasik kahramanlık türünü, hem de alışılmış romantik türünü aşmıştır (Olca, 2008: 373,374).

Yine bu dönemde Puşkin alışılmış romantik öğelerinin yanı sıra ülkesi için özgürlük ve uygarlık öğelerini de işlemiştir. Şairin esin kaynağı yavaş yavaş değişmiş, yazdıklarının arasında devrimci şiirler ağırlık kazanmıştır. "*Çaadayev'e, Özgürlük*", "*Köy*" ki bu Puşkin'in Güney Rusya'ya sürgüne gönderilmesine neden olmuştur. Kafkasya'nın doğasından etkilenen sanatçı Güney Poemleri'ni "*Kafkas Tutsağı*", "*Eşkiya Kardeşler*", "*Bahçesaray Çeşmesi*" ile "*Çingeneler*" i yazmış, Güney Poemleri, yalın anlatımı, özlü lirizmi ve ezgisi, güçlü imgeleri ile Rus şiirin gelişmesinde önemli bir evre olmuştur. Söz konusu yapıtlar Rus şiirin ulusal bir temele oturması açısından da büyük önem taşırlar. Puşkin, sürgündeyken de pek çok şiir yazar. "*Söndü Günün Yıldızı*", "*Tutsak*", "*Denize*" gibi şiirler Puşkin'in toplumsal eğilimli devrimci romantiklerin tarafında olduğunu açıkça gösterir (Olca, 2008: 373,374).

Rus edebiyatının en büyük öncülerinden sayılan Puşkin yazmış olduğu eserlerinde yukarıda belirttiğimiz yeniliklere imza atarak, Rus edebiyatında romantik akımın veya epik şiir gibi akımların temellerini atmıştır. Yazmış olduğu birçok eserleriyle hem ölümsüz edebiyatçılar arasında yer almış aynı zamanda da getirdiği yenilikler açısından kendinden sonra gelen birçok edebiyatçıya rehber olmuştur.

Muhammed Takî Bahâr'ın Edebî Üslubu ve Önemi:

10 Aralık 1886 Meşhed'te doğan ve 21 Nisan 1951'de ölen Bahâr döneminin toplumsal ve siyasi problemlerini anlatmak için yeni kelimeler kullanarak şiir söylemiş, aruz vezni ve dilin istiarelerinin kullanılması şartıyla her türlü yeniliği kabul etmiştir (Bahâr, Hş.1382: 305). Diğer bir deyişle, edebiyatta neredeyse her türlü yeni kuralı benimsemiş; ancak bunu, eski gelenek ve göreneklere korumak şartıyla meşru kılmıştır (Subhani, Hş.1386: 604,605). Tam bir kaside şairi olan Bahâr'ın şiirlerinin genelinde işlediği konular ise, hayatı boyunca yaşadığı acı tecrübeler karşısında verdiği daha çok olumsuz tepkilerdir. Sadece şair olmayıp aynı zamanda gazeteci ve siyasetçi kimliği de bulunan Bahâr, muhalif grupta yer alması ve muhalif düşüncelerini mevcut yönetime karşı dile getirmesi sebebiyle devamlı cezalandırılmış, hapse atılmış ve sürgüne mahkûm bir yaşam sürmüştür. Bunların üzerine yaşadığı maddi sıkıntılar ve ailesine bakma zorunluluğunun eklenmesi, şairin şiirlerini yazarken nasıl bir ruh hâli içerisinde olduğunu göstermektedir. Şiir yazmada, özellikle kasidede büyük yeteneği olan Bahâr, hayatının her evresinde karşılaştığı iyi ve kötü olayları kaleme almıştır. Bazen de içine düştüğü kötü durumlardan kurtulmak için kendisini bu duruma sokan insanlara övgü şiirleri söylemeye mecbur kalmıştır. Bunu yaptığında ise kendinden ödün verdiğini düşünen diğer özgürlükçü şairler tarafından çok eleştirilmiştir (İşimtekin, 2012; 127,128).

Bahâr, şiir üslubunda ise, "Bâzgeşt-i Edebî" yani edebî geri dönüş dönemini, yeni bir türün ve edebî oluşumun başlangıcı olarak sayar. Bu nedenle "Bâzgeşt-i Edebî" dönemini yeni bir akım olarak kabul eder. Dânişkede dergisinde yazdığı "Merâm-i Mâ" (Mecelle-i Danişkede, Hş.1297/1: 2-6) ve "Destür-i Edebî" Mecelle-i Danişkede, Hş.1297/9: 456) başlıklı makalelerde kendisinin ve Dânişkede edebî topluluğunun, edebî yenileşme konusundaki görüşlerini açıklar (Bahâr, Hş.1375: 318). Bu topluluğun üyeleri, İran edebiyatının gidişatı ve tarzındaki yenilikçi

görüş için, Horâsân üslubu temsilcilerinin kurallarına bağlı kalmak koşulu ile zamanın sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve romantik ekolde olduğu gibi şiiri özgür bırakmak gerektiğine inanırlar (Eminpur, Hş.1383: 316-321).

Bahâr, geleceğin ve içinde bulunduğu zamanın temeli olan geçmişi unutmamış, eski kural ve geleneklere hiçbir sırt zaman çevirmemiştir. Edebî kişiliğinin oluşum evrelerinde sahip olduğu bu görüşü ile edebiyata yenilik getirmeye çabalamıştır. Şiirinde olduğu gibi siyasi ve toplumsal görüşlerinde de yenilik ve gelişmenin, eski kültür ve medeniyet ile harmanlanması gerektiğine inanmıştır (Bahâr, Hş.1371: y). Şiirde de eski geleneklere bağlı kalarak onu yeni mazmunlar ile birleştirmek istemiştir (Eminpur, Hş.1383: 316-321).

Bazen şiiri düzyazıya öyle bir yaklaştırmıştır ki sanki bir gazete haberini veya tarihi bilgiyi nazma çevirmiştir. Örneğin; Keyumers'ten Muzafferu'd-din Şâh'ın dönemine kadar geçen İran tarihinden bahsettiği "Âyine-i İbret" (Bahâr, Hş.1378: 63) başlıklı şiirini bu tarzda kaleme almıştır (Eminpur, Hş.1383: 316-321). Bahâr bu şiirini Hş.1285/M.1906 yılında, Muhammed Ali Şâh'ın hilafete geçip insanlar üzerinde baskı kurduğu dönemde, Nevbahâr gazetesinde yayımlamıştır. Bu şiirinde İran tarihini açıklayıcı tasvirler bulunmaktadır. Şiirin asıl amacı Şâh'a bir uyarı göndermek ve ona öğüt vermektir ('Alevi, Hş.1385: 80-81) Yine "Cogd-i Ceng, Habsiye, Demavend" (Bahâr, Hş.1378: 600,386,286) gibi şiirleri de Bahâr'ın klasik ile modern harmanlayıp oluşturduğu yeni üslubunun en güzel örneklerindedir (Eminpur, Hş.1383: 316-321).

Bahâr bir şairin eserini yazarken mutlaka kendinden de bir şeyler katması gerektiğini söylemektedir. Bahâr'ın "*sizi sarsmayan bir şiire kulak vermeyiniz*" demesi de sebepsiz olmayıp, yukarıda bahsettiğimiz özelliğinin bir sonucudur (Yusufi, Zerrinkub, Hş.1387: 239,240). Ayrıca şiiri duygunun, düşüncenin ve ruhun bir göstergesi olarak kabul eder. Bu yüzden, Bahâr'a göre; bir şairin düşüncesi ve sözü ne kadar samimi ve güvenilir olursa, bu durum eserine o ölçüde etki eder. Bunu "*Şairin ahlâkı*" olarak niteler (Yusufi, Zerrinkub, Hş.1387: 247). Bunun yanı sıra, Bahâr'a göre toplumsal şiir en iyi şiir türüdür. Fikrî ve manevî hislerden oluşan, insanların arzularının, mutluluklarının, üzüntülerinin işlendiği bir şiir, her zaman her yerde revaç bulur. Sadece bir şahsın amaç, durum ve yararı ile sınırlı kalan şiir ise ona göre geçerli değildir. (Purnâmdârân, Hş.1378: 275; Bahâr, Hş.1382: C.I.,5). Bu tür şiirleri kaleme alırken söz sanatlarını kullanmada aşırı bir hassasiyet göstermez. Söz sanatlarının kullanılmasını edebî amacı tamamlayan bir öğe olarak görür. Dinleyen açısından anlamı daha açık ve daha iyi ifade etmesi için kullanılması dışında söz sanatlarını tercih etmez (Bahâr, Hş.1382: C.I., 30).

Bahâr, belirtilen bu sebeplerden toplumsal şiiri tercih etmiş, bu konuda şunları yazmıştır: "*Millî bir şairin ahlâkı diğer vatandaşlardan daha iyi olmalıdır; böylelikle onları ve kendi şiirlerini hidayete kavuşturabilir. İyi şiir ahlâkın en beğenilenleri, duyguların en kuvvetlisi ve huyların en latif olanları ile anlatılmalıdır. Çünkü bu gibi sıfatlar bir şairde ne denli çok olursa, yazdığı şiir de daha genel ve kalıcı olur.*" (Yusufi, Zerrinkub, Hş.1387: 247). Hş.1297/M.1918 senesinde İran'da basılan "Dânişkede" dergisinde Bahâr, diğer şairlerden de bu formülü uygulamalarını istemektedir (Yusufi, Zerrinkub, Hş.1387: 248). Bir şairden, kendi asrının insanı ve toplumsal sorunları karşısında duyarlı olmasını bekler. Kısacası Bahâr için şiirde önemli olan olgu şiirin anlamı ve içeriğidir. Bu içerik ne kadar genel olursa ve genel erdemleri sade şekilde beyan edebilirse değer bakımından da o kadar

yüksektir. Bu yüksek anlam için uygun vezin, kalıp, redif ve kafiye kullanılması şiirin etkisini güçlendirmektedir (Bahâr, Hş.1382: C.I., 3).

Neredeyse her konuda şiir söylemeye çalışan bu yetenekli şairin temel olarak nazım üslubu ise, Horâsân tarzının takipçiliği şeklindedir. Bütün şiirlerinde, eski büyük ustaların üslupları göze çarpmaktadır. Örnek olarak onun yaptığı teşbihlerde Rudekî'nin güzelliğini ve ahengini buluruz. Şiirleri bize, Ferruhî'nin sadeliğini hatırlatır. Mes'ûd Sa'd Salmân'ı hatırlatan habsiyatı (hapisane edebiyatı) vardır. Tasniflerinde ise eskinin büyük şairleri olan Hayyâm, Menuçehrî, Hâfız gibi şairlerden etkilenerek onların tarzlarını kendi şiirlerinde kullanmıştır (Haşimi, Hş.1388: 317).

Bahâr'ın nesrini irdelerken de öncelikle Bahâr'ın İran edebiyatında İslamiyet'ten sonra nesrin nazım kadar önemsenmediği düşüncesine sahip olduğunu bilmemiz gerekmektedir (Şemisa, Hş.1377: 351,352). Bahâr nesirde de güçlü bir kalem olmuş ve kendi çağının büyük yazarlarından sayılmıştır. Eline aldığı her konuyu sade ve akıcı bir şekilde ifade etmiştir. Bu yeteneğini yıllarca gazete ve dergilere makale yazmak için kullanmıştır. Ömrünün sonlarında nesir üslubu, makale yazarlığına başladığı zamankinden daha olgun ve daha anlaşılır bir hâle gelmiştir (Hatibi, Hş.1387: 388). Ancak Bahâr'ın nesir alanındaki eserleri ve yeteneği Sebki Horâsânî tarzında yazmış olduğu şiirlerin kalitesine ve seviyesine ulaşamamıştır. Eserleri çoğunlukla sadece siyasi görüşlerini belirttiği makaleler ya da araştırma eserleridir; yani sanatsal olarak pek de kabul görmeyen düz yazılardır. Bu türdeki eserlerini daha çok yazılı basın yani gazetelerde kendi protest siyasi düşüncelerini açıklamak için yazdığı makaleler oluşturmaktadır (Homayî, Hş.1330: 666,667).

Bahâr, çağdaşlarının uzun ve dolambaçlı üslubu yerine sade ve kısa cümleler kurmuş, düşüncesini okuyucunun zihnine direkt nakletmiştir. Konuşma dilinin bazı tabir ve kelimelerinden istifade ederek nesrini canlı ve sıcak tutmuştur. Yani şiirde uyguladığı formülün aynısını düz yazıya da aktarmıştır. Bazı âmiyâne kelime ve terkipleri anlaşılır kelimelerin yanında, anlam bütünlüğünü bozmaksızın kullanabilmiştir (Yusufi, Zerrinkub, Hş.1387: 247) Fars dili ve edebiyatındaki hüneri ve bilgisi o kadar geniştir ki bu onun nesirde de güzel terkipler ve kelimeler oluşturmasına imkan vermiş ve Fars dilini bu yönde geliştirmiştir. Tıpkı şiirinde olduğu gibi ahenkli kelimeleri nesirde kullanmayı da yaygınlaştırmıştır (Yusufi, Zerrinkub, Hş.1387: 247).

Bahâr'a göre nazım ve nesrin ayrı olarak ele alınması gerekmektedir. Ona göre bir araştırmacı nazım ve nesri birlikte ele almak isterse, bu tamamen hata olur. Onun nazarında Sanat olarak gördüğü şiir ve doğa olarak betimlediği nesir birbirinden ayrı iki kutuptur. Ancak bu olgular bir diğeriyle de irtibat halindedir (Bahâr, Hş.1382: C.I. 23-25). Bu bakış açısıyla Bahâr, klasik Fars nesrini günümüz yaşamı için yeterli görmemiş, bu kullanımla düşüncenin ifade edilmesinin mümkün olmadığına inanmıştır. O her daim sanatın olgunluk alanı olarak gördüğü Fars şiirinin, Avrupai şiirlerden daha üst seviyede olduğunu düşünmüştür. Nesir alanında ise aksine Avrupa ekolünden faydalanmak gerektiğini ancak bunu yaparken "*bu geniş vadiye kaybolmamak için buraya bir rehber ile girilmesi gerektiğini*" tavsiye etmiştir (Bahâr, Hş.1382: C.I. 247-248).

Puşkin'e Selam/Övgü:

1328 Hş. Senesinde, Bahâr'ın hasta yatağında kaleme almış olduğu bu şiir 8 beyitten oluşmaktadır. Puşkin'in 150. doğum yıldönümü için söylenmiş ve kaside biçiminde yazılmıştır. Bahâr, şiirinde Puşkin'e olan hayranlığını dile getirirken, onun aslında ölmediğini ve yazmış olduğu eserlerle her zaman yaşayacağını belirtmektedir:

*Selam sana, bilgine, olgunluğuna ey Puşkin; senin nazik tabiatına,
latif düşüncene (selam olsun) ey Puşkin
Şimdi 150 yıl oldu ama senin ömrün senin ölümünle sona ermedi ey
Puşkin
Senin rütben bizden 150 yıl daha yücedir; senin makamına ve
büyüklüğüne gıpta ederiz ey Puşkin
Beni annem henüz doğurmamışken zaman seni olgunluğun uç
noktasına ulaştırmıştı ey Puşkin
Ben (annemin karnında) göbek kordonundan kan emerken
(beslenirken) Sen ebedisindir ve asla yok olmazsın ey Puşkin
Ölçülü nağmenin kanadında ebediyete uç, zira senin kanadın
açılmıştır ey Puşkin
Kendi yüceliğinin zirvesinde gururla gez ve üzüntü dolu hayatı
aklına getirme ey Puşkin
İnsanın mutluluğu senin ütopyan ve idealindir; sana ve senin o
idealine selam/övgü olsun ey Puşkin (Bahâr, Hş.1378: 596).*

(Yadigâr) Anı Binası:

Dönemin İran Kültür Bakanı, Bahâr'dan bu şiiri akıcı bir şekilde Farsçaya tercüme etmesi için ricada bulunmuştur. Şiir 13 bent, 26 beyittir. Bahâr, Hş. 1315 senesinde, yeni üslubunda tercüme ettiği bu şiiri dubeyti biçimde kaleme almıştır. Şiirde, Puşkin'in eserleriyle bir bina oluşturduğu ve Rusya'da tek bir insan kalana kadar da bu binanın yıkılmadan ayakta kalacağı anlatılmıştır. Şiirin son iki beyiti Bahâr tarafından eklenmiştir.

*Büyük dönemde kendim için bir anı kurumu (binası) yaptım
Bu kalıcı binanın temelini kimsenin yardımı olmaksızın kendi elimle attım
Zamanın düzensizliği, diken ve çer çöpü onun yoluna set çekemez
Çünkü ustasının doğası gereği kimsenin önünde eğilmez, diz çökmez
Zamanın darbesinden uzaktır; çünkü (o bina) benim eski toprağımdandır
Tıpkı İskender'in minaresi gibi uzun, yüksek ve kalıcıdır
Bu hoş, latif olan ruhu benim çalgımın içinde gizlidir
Bedenin ölmesinden pek korkum yoktur; zira benim ölümünden zaman
boş kalmaz (etkilenmeyecektir)
Tuna sahillerinin/ovasının geniş alanında benim dizelerim (su misali) bir
inkılâp oluşturdu
Gözden göze mehtap zamanı, güneş gibi (parlarım) meşhur olurum*

Bu ülkede tek canlı kalana kadar, benim adım canlı kalacak
 Sözün bittiği yere kadar, benim sözüm dünyada baki olacak
 Şiir söyleyen her vatandaşın dili hep beni anacak
 Sözüm her dilde özgürlüğün ve aşkın tercümanı olacak
 Kendi çalgımı çaldığımda, her altı tarafa ve dört bir yöne
 İyi duyguları ve ahlaki, halkın gönlünde canlı tutarım (tutacağım)
 Bu dönemin örgüsünün (telinin) yapımında, benim gönlümden kopan iyi
 niyet (onun) gölgesi oldu
 Düşüncelerin hürriyeti ve inkılâbı benim dizelerimden (sözlerimden) maya
 buldu
 Ey benim şair tabiatım, kalk ve hak yolunda sözcü ol
 Keskin hançerden korkma; kendini beğenmişlik tacıyla (da) mağrur olma
 Cahilleri sınamadan/ denemeden kavga etme; vakar ol
 Övgüden ve serzenişten feragat et; aferin ve nefrete karşı soğukkanlı ol
 Kendi udunu, çağlını çal (kendi işine bak); şarkının kanadıyla uç
 Topraktan ve sudan Ülker yıldızına (kadar) gökyüzünü kendi dizelerinle
 doldur
 Uğursuz yıldız bu pamuğu kendi kulağından çıkarana kadar
 Ve feleğin gözünden mutluluktan (o) yıldız değişip gözyaşı dökene kadar
 (uç / gökyüzünü dizelerinle doldur) (Bahâr, Hş.1378: 504,505).

Sonuç:

Puşkin'in ölümünden 87 sene sonra dünyaya gelmiş olan Muhammed Takî Bahâr birçok açıdan Puşkin ile benzerlik göstermektedir. İki farklı kültürü ve iki farklı inancı bir yana bırakıp bu iki edebiyatçının eserleriyle kendi edebiyatlarına yapmış olduğu katkılara ve toplumlarının özgürlükleri için vermiş oldukları mücadelelere bakacak olursak aynı paralelde olduklarını söylemek yerinde olacaktır.

Bahâr'ın Puşkin'e olan hayranlığı, belki bu büyük yazar ve şairi birçok açıdan kendine benzetmiş olmasıdır. Gerçek bir edebiyatçı, gerçek bir aydın ve gerçek bir araştırmacı olan Bahâr, her şeyin ötesinde gerçek bir vatansever olmuştur. Puşkin gibi bu düşüncelerini de şiirine ve diğer yazınsal eserlerine yansıtmıştır. Şiir söylemeye başladığı en erken dönemlerinden, hasta yatağında, yaşamının sonuna kadar vermiş olduğu tüm eserlerinde bu uğurda geçirdiği hayatının tüm detaylarını, canı gibi sevdiği ülkesine ve topluma karşı duyduğu sorumluluk duygusunu mısralarına yüklemiştir. Puşkin gibi Bahâr da edebî faaliyetlerin yanı sıra siyasetle uğraşmış ve bu paralelde eserlerini birer siyasi propaganda aracı olarak kullanmıştır. Halkını bilinçlendirmek ve ülkesinin tam bağımsız olması idealiyle yaşamıştır. Puşkin gibi bu düşüncelerini de şiirine ve diğer yazınsal eserlerine yansıtmış ve kimi zaman da Puşkin gibi yazmış olduğu şiirleri

neticesinde birçok kez hapse atılmış ve çoğu zaman sürgün hayatı yaşamak zorunda kalmıştır.

Bunun haricinde, Puşkin'in şiirde yapmış olduğu yenilikler gibi kendisi de Fars edebiyatında, özellikle şiir alanında birçok yeniliğin öncüsü olmuştur. Edebiyat alanında özgün araştırmalar yapmış, oluşturduğu kendine has ekolüyle yaşadığı asırda olduğu kadar günümüzde de birçok sosyal bilimcinin başvurduğu kaynak eserler kaleme almıştır. Ayrıca iki edebiyatçının da hem şiir hem de nesir alanında faaliyet içerisinde bulunması bize göre diğer bir özelliktir. Puşkin'in şiirde ve nesirde sadelik taraftarı olması gibi Bahâr da özellikle kaside biçiminde dilin yalın ve anlaşılır olması gerekliliğini, sanatın halk tarafından anlaşılması gerektiğini belirtmiştir.

Puşkin'in Bahâr'ı etkilemiş olabileceği diğer bir husus ise Doğu veya Doğulu temasını şiirlerinde işlemiş olması olasılığıdır. Doğu kimliğinden gurur duyan ve bunu sıklıkla dile getiren Bahâr'ın, Puşkin'in Doğu üzerine yazmış olduğu şiirlerinden bu bağlamda etkilenmiş olması da muhtemeldir.

Sonuç olarak, sadece Rus edebiyatında değil dünya edebiyatında da derin bir iz bırakmış olan Puşkin, Bahâr'ı da oldukça etkilemiştir. Gençlik dönemlerinde ateşli bir vatansever olan Bahâr, özellikle Rusya ve İngiltere'nin İran'ın işlerine müdahalesine olan muhalefetini makalelerinde ve şiirlerinde sert bir dille ifade etmiştir (Kasımı, Hş.) 1386: 15-17). Bu iki ülkenin İran'a karşı izlediği politikadan nefret ettiğini, özellikle şiir divanında yer alan "Ey Vatan-i Men", "Vatan der Hater Est", "Peyam be Vezir-i Harice-i İngilistan", "Tup-i Rus" gibi şiirlerinde açıkça belirtmiştir (*Bahâr, Hş.1378: 166, 173, 175, 188*). Ancak bu onun, bir Rus edebiyatçıya büyük bir hayranlık beslemesine, hatta onun için methiye yazmasına engel olmamıştır. Bu etkilenme ve hayranlık ise oldukça önemlidir; zira bize göre sanatın ve edebiyatın evrensel olduğunun da en güzel kanıtlarından birisidir.

Kaynakça:

- 'Alevi, Bozorg, *Tarih-i Edebiyat-i Muasır-i İran*, Tahran, 1385
- , *Divan-i Eş'âr-i Muhammed Takî Bahâr "Melik'uş-Şu'arâ"*, Tahran, 1378
- , *Sebkşinâsî*, C.III., Tahran, 1375
- , *Târih-i Muhtazar-i Ehzâb-i Siyâsî-yi Îrân*, (4. bsm.), C.I, Tahran, 1371
- , Haz.Muhammed Golbin, *Bahâr ve Edeb-i Fârsî*, C.I.,C.II., Tahrân, 1382.
- Behramoğlu, Ataol, "Öykü ve roman yazarı olarak Aleksandr Puşkin", *Yüzbaşının Kızı*, Dünya Klasikleri Dizisi: VIII, Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık, 1998
- Celalu'd-dîn Homâyî, "Tekmil-i Şerh-i Hâl-i Bahâr be Kalem-i Nigârende", *Âhbâr-i Dânişkede-i Tahrân*, Zemîme-i Cozve-i 9, C.5, Tahran, Hş. 1330, s.666-667
- Çetin, Nurullah, *Batı edebiyatı*, Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1998

- Dostoyevski, Fyodor Mihayloviç, *Puşkin üzerine konuşma*, Çev: Tektaş Ağaoğlu, Sanat Dizisi:6, BFS Yayınları, 1987
- Emînpür, Kayser, *Sunnet o Novaveri der Şiir-i Muasır*, Tahran, 1383
- Hâşimî, Hamid, *Zindeginame-i Şairan-i İrân ez Agaz ta Asr-i Hazır*, Tahran, 1388
- Hatîbî, Huseyin, “Câygâh-i Bahâr der Meyân-i Şu’arâ-i Pârsî Zebân”, Edt. Milâd ‘Azimî, *Men Zebân-i Vatan-i Hişem, Nakd u Tahlîl ve Guzide-i Eş’âr-i Meliku’ş-Şu’arâ-i Bahâr*, Tahran, Hş. 1387.
- Karaca, Birsen, *Rus edebiyatının gelişim süreci içerisinde öykü türü ve öykü ustaları*, İmge Öyküler Yıl 1, Sayı 1, Şubat-Mart 2005.
- , “Rus edebiyat tarihinde öykü türünün gelişim evreleri”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 44 – 1, 2004, s.155.
- İşimtekin, Soner, *Muhammed Takî Bahâr’ın (Meliku’ş-Şu’arâ) divanının içerik açısından tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniv., Sos.Bil.Enst., Ankara, 2012.
- Mecelle-i Dânişkede, Yıl: I., 1297, sayı:1, s. 2-6.
- Mecelle-i Dânişkede, Yıl: I., 1297, sayı:9, s. 456.
- Kâsimî, Seyyid, Ferîd, *Muhammed Takî Bahâr (Meliku’ş-Şuerâ) Mefâhir-i Matbû’ât-i İrân*, Tahrân 1386
- Olçay, Türkan, “19. Yy. Rus edebiyatında romantizm üzerine” Yıl: 2008 KKEFD Sayı:17. s.373-374.
- Öksüz, Gamze “A.S.Puşkin’in “Köylü hanımefendi” öyküsü ile H.R.Gürpınar’ın “Kuyruklu yıldız altında bir izdivaç” romanının karşılaştırmalı olarak incelenmesi” *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 5 Issue 8, p. 917-929, December 2012.
- Pûrnâmdâryân, Takî, “Hemâhengî-yi äüret u Maênâ Der Şiir-i Bahâr”, Edt. Milâd ‘Azimî, *Men Zebân-i Vatan-i Hişem, Nakd u Tahlîl ve Guzide-i Eş’âr-i Meliku’ş-Şu’arâ-i Bahâr*, Tahran, Hş. 1387.
- Subhani, Tevfik Hâşim, *Târîh-i Edebîyyât-i İrân*, Tahran, Hş. 1386
- Şemisa, Sîrûs, *Sebksînâst-yi Nesr*, Tahrân, Hş. 1377.
- Türkmen, Fikret, “Doğulu konuların Rus edebiyatında işlenmesi meselesi”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları* Volume 2/2 Spring, 2007 , s.632.
- Yûsufî, Gulam Huseyin; Zerrînkûb, Abdu’l-Huseyin, *Bahar ve Edebiyat-i Farsi*, Edt. Milâd ‘Azimî, *Men Zebân-i Vatan-i Hişem, Nakd u Tahlîl ve Guzide-i Eş’âr-i Meliku’ş-Şu’arâ-i Bahâr*, Tahran, Hş. 1387.